

Ühendriikide vahetus on isegi vabaks andnud Balti riikide saatkondade ülapidamiseks vajalikud summad nende riikide valutsa-reservidest.

Ameerikas tegutses avalikult ütleitlane Eesti Vabastamise Liit, endise Eesti Budapesti saadiku J. M a r k u s e juhtimisel. Samuti jätkab seal inimusi ajakiri «Meie Tee», milles käsitletakse erapooletult Eesti ja teiste Balti riikide küsimusi.

Vene pretensioonid on leidnud Ameerikas avalikku ja teravat hukkamõist. Näiteks margitagu «Evening Star's» kaastöölise St o d a r d i raadiokõnet, milles öeldakse, et Venemaal on valdada kas koostööd USA-ga Aalandi deklaratsiooni alusel, jättes kõrvale oma imperialistliku poliitika Balti riikides, Soome, Poola ja Ru-meenia vastu, või USA tugevasti relvastatud isolatsiooni vahel, millest Venel poleks mingit kasu, vaid kahju. See raadiokõne otsustati senaator N y e ettepanekul ühel häälel lisada senati ametlikku protokollile.

Eesti Vabariigi 25. aastapäeva pühitseis s. a. 24. veebruaril välismaal, kusjuures liitlaste ametlikud esindajad sellest kõljal osa võtsid. Stockholmis sel puhul meie saadiku poolt korraldatud vastuvõttus võttis osa 22 eri rahvuse esindajat, 16 täitevõimuse saadikuga, eesotsas inglase ja ameeriklastega, kes olid esindatud arvukalt, saadik kummekonna esindajaga.

Aalandi deklaratsioon jääb meie kohta kehivaks

Tahtes vältida kõiki poliitilisi raskusi, mida põhjustasid eelmise maailmasõja ajal tehtud territoriaalsed kokkulepped, on Inglismaa ja Ameerika valitsused keeldunud otsustamast selle sõja kestel territoriaalseid küsimusi. Küll aga on avaldatud põhimõtted, millele alusel kavatsetakse neid küsimusi lahendada pärast sõda. Churchill'i ja Roosevelti poolt ühiselt avaldatud nn. *Aalandi deklaratsioon* üks punkt ütleb, et kõikidele neile riikidele, kellelt nende iseseisvus vägivaldselt röövitud, tuleb see üheselt nendele tagasi anda.

Teadagi, püüavad venelased väita, et Eesti on vahatahtlikult liitunud Nõukogude Liiduga, ja keegi ei ole Eesti iseseisvust vägivaldselt riisunud. Kuid seda «vahatahtlikku» liitumist, nagu ka Saksa poolt ametlase määratud «omaavalitsust» ei ole Inglismaa ega Ameerika Ühendriigid kunagi tunnustanud, on ju Eesti Vabariigi saatkondade ametlik edasitõotamine neis riikides selle tõendusks. Ameerikas on Balti riikide saadikud korraldaval protestilnud okupatsioonivõimude teguviisi vastu ja on iga kord saanud Ameerika Ühendriikide välisministertunnil vastusks ametliku kinnituse, et Balti riike koheldakse vastavalt Aalandi deklaratsioonile avaldatud põhimõtetele.

Nagu eelnenud näidetest selgus, on liitlaste juhtivad riigid — Inglismaa ja USA seni toimunud algeest peale Aalandi deklaratsiooni põhimõtete kohaselt. Kui Inglismaa pole neist põhimõ-

Mõlestusjumalateenistus Eesti Lati ja leedu rahvaste kannustel pühul

Jaanipäeval peeti Londonis pühajätkumise kirikus mõlestusjumalateenistust Balti riikide kannustel pühul jumalateenistusel oli eriti pühaklik hõng, teenistuses võttis osa kaks piiskoppi, juhtis püha Ghosecetti piiskopp, kes mainis, et jumalateenistus on korraldatud «aastadest kolme valikse Balti riigi karmile saatusele, et osutada neile poolehoidu ja pühad nende eest. Need maad, jätkas piiskopp, on safranide kestel üle elanud rasked aeg, kuid on vaatamata sellele säilitanud oma rahvuse, keele ja kombed. Kuid neist riikidest ütles ta isiklikult tundvat, ta küllaldas 1938. n. Eestit ja Läti. Aalandi kiriku delegatsiooni juhtim, siis ta oli õnnelik ja õnnistatud nägema nende riikide rahvuslikku elu ja jõudsa arengumist, nende kirikuid ja ülikooli ja tuduma õppida nii mõndagi nende rahvaste valmisoleku intensiivselt arendusist. Kõigepealt selles teigi lõpu Euroopa ja maailmaoleku kohta. Nende valikse riikide vahudes hävitat, nende loolused ja 20-aastase töö viil jaurustati. Algas juhm surevate. Need maad on kannatanud palju nagu on kannatanud Poola, Tšehhoslovakkia, Jugoslaavia. Meie eelmine kõns on pühad jumalak, et niisugune juhm vägivallad kooas, et lõpetaks kannatused, et orjastatud rahvad võiksid jälle nauida rahu ja tuu etu. Kuid lisaks sellele psame pühadma vaeatda kasuemale, Kas suudame tuuvalis luua olukorra, kus valikse riikide vahudes ja õigused leiaksid respekterimist? Selle üleandse lahendamise on kahtlemata diplomatiide ja poliitiliste üleandse ega kuuhi kiriku kompetentist. Kuid niiki, viitis piiskopp, tal pole usku superatsionaalim, võhase vahetsegukse rahvuslikku arendalususe. Rahvuslik suveräänus kindlustab rahvusliku indiviidualiisid arengumist. Federatsioone pidus ta valikse riikide vahel raskesti teostatavaks. Kell aga arvus leiduvat avardand võimalusi koostööks kontroderatsiooni alusel. «Kui selles Balti riiki (Eesti, Läti, Leedu, Poola, Soome, Rootsi ja Taanil) ütles piiskopp, sellimiseid omavahel kaitselid ja naurimistad toimima koos kahtlusest korral

ühed neist, leiduks vabre riike, kes jalgaga kallaltunugi alustada.

Piiskopp soovis, et loomelad pühetaksid rõhutatud rahvaste eest, et lõpetaks nende kannatused, et nad saaksid tagasi oma vabaduse; et nende rahvuslik elu, mis arenes nii hoogalt, võiks uuesti publeda õllesse; et Saksa praegune vihanvõim; et lõpetaks vägivallad; et teostatals selline rahvusvaheline kond, kus ei oleks vahetsegukse rahva ja rahva, ning tda ja tda vahel, vaid kõikide vahel valitsaks krietiik ja vormalik armastus. Seet mainim lausestest on luss, talie meemad Balti riikide ühised meedad, haigendavud pühad ja heitumad, äis meitajili. Maailm võiks olla õnnelik, kui ei oleks inimese tigedust ja ahnust.

Jumalateenistuse lõpul kogunes rahvas, suures enamusel esilased, kirikusaali teadlased, sinna ilmusid ka kõik jumalateenistuses osavõtnud kõrgemad valimullikud. Piiskoppi erilisid tähelepanu kõikidele nägusale vormitideks eesti inereimened, kelledega ta mitumega vestles.

Kaks broshüüri Eesti kiriku üle

Londonis on inglise kiriklike ringkondade kirjasuvel ilmunud trükist Eesti sealse saadiku A. T o r m a k o n e, mille ta pidas Anglo-Standardina Kirisliiku ühingu kutsel 4. märtsil 1943.

Minister Torma kirjutab selles broshüüris (The Church in Estonia) muuhulgaks järgmist: Roomlaste ütlus — «Um, taesent elanant & o, and kuuavand vabre idu» — kirjutab Balti rahvaste olukorda tähevanat küi võibolla kunnagi vaarem mõne rahva saatust maailma ajaloo. Kirjutis lõpob välijvõttega Aalandi deklaratsioonist ja Liitunud rahvaste sellega enese peale võetud kohustuse meedetuletamisega.

Stockholmis on Rootsi kiriklike ringkondade kirjasuvel ilmunud trükist Tartu ülikooli professori ja end-prorektori Harald Perltz'i broshüür «Eesti kirik Nõukogude Valtuse ajal 1940 — 1943». Kirjutist on referentiaid Rootsi ja Schweitsi ajakirjanduses ja ta inglisekeelsed eksakirjanduses on näitvad informatsioonimaterjalina suure osa Lätiue Maailma kirikuraigkondade poolt.

tema väärted ja meetodid ei harmoni-
seeru ilma ne lihtlaste omadega, viisja-
väärted pärastõlmuks koostööks on
võltsid. Meie riigimeeste ülesandeks
on näidata Stalinile, et tema havid
on paremini teenitud rahvusvahelise

Inglased Vene ekspansiooni vastu

(Free Europe, 4. juuni s. a.)

... Marsel Stalin on ütelnud enese
pöördavat aravastat tulevast koostöö-
organisatsiooni, mis rajatud võrdse
alusele. Võib-olla, et kunagi ei saavu-
tata absoluutset võrdust selle aana
materjalise mõtte, aga kõigil rahval
peab olema ühesugune võimalus
moraalsele samavõrdsele, neil on
võrdne õigus vabadusele, valida omale
sobivat poliitilist ja sotsiaalset korda.
On ilmnenas mõningad tundemärgid, et
Vene võib elada nende õiguste hübanist
Euroopa, kesksa rahvale, ja et ta on
valmis kordama oma katseid Balti
riikides. Kui hakatakse nitsugust po-
litilist ajama, siis oleks Euroopa
tulevik tsesti vilga tüne. »Ober-
vort 30. mai numbris ilmus arvameine
kirjutus, kus väljeldakse: »Kindlasti
pole see Inglise-Vene sõpruse huvitav
teadaks Vene proklamatsioonilist suure
sita Ida-Euroopa üle, kuna need rah-
vad kindlasti reageerivad sellele
veentlikult.» Leht eistab käsimuse:
Kas tahavad Inglise ja Vene olidat
rahu ning julgeolekut üheksaks, või
otsivad nad seda teineteis vastu?»
Eistmesel juhul pole Venemaal turvis
ajada strateegilist ekspansioonipoliiti-
kat Idaline suunas, kuna tal pole ja
sealt midagi karta. Teisel juhul, ütleb
»Obervert», stahavad Inglemaa ja
Vene riika oma armeele marsimist
Euroopasse, kuni nad kohudes kas
Elbe või Oderi kallisel jõllitavad
valvsa usaldamatusena teineteise otsa.»

Ameerika ei tunnista teiste rahvaste orjastamist

Endine Ameerika suursaadik Mosk-
vas ja hiljem Pariisis William C.
Bullitt kõneles Pan-Euroopa kon-
verentsil (mis peeti New-Yorki hilko-
lis) järgmist:
»Maailm vajab tugevat, demokraat-
likku Euroopat. Ma olen veendunud,
et Ameerika rahvas võib osa maailma

kokkuleppes, mis on rajatud ehvaste,
sõjalise õigusele ja kindlustundele.
Kui ta aga ei taha sellest aru saada,
sita peame meie endid ette valmisama
teisea alternatiiviks.

Inglismaa polvetab Balti rahvaste eest

10. märtsil 1943 ilmus Londoni
»TIMES»s *Commentary* peepileepi
poolt koostatud esitlavaline laava
Anglikaani kirikule. Selle laava kohu-
selt palvase kolmas nädal oli pühenda-
tud rõhitud rahvastele. Näidat üksi-
katus puerudest oli esmaspäev pühen-
datud juutidele Saksaama ja teistes
okupeeritud maades, teisipäev —
Poolale ja Tshetsovolvakkale, kolma-
päev — Jugoslaaviale ja Kreeka-
le, neljapäev — BALTI RIIKIDELE, ree-
de — Norrale ja Taanile ja laupäev
— Hollandile, Belgiale ja Prantsus-
maale.
Balti riikide aetamine aanaama-
tand rahvaste hulka, etespole Lääne
Euroopa valikrahvastest ja Prantsus-
maast — ja kõrgis kirikuis nende
rahvaste eest peetud palvusel, tõenda-
vad nihkelt inglise avaliku arvamise
ringkondade külladast ja objektiivset
infoerimist meie kodumast ja rah-
vast tabanud saatusloost — kui
ka selle avaliku arvamise ja eriti
Anglikaani kiriku — sümpaatimust
meie vastu.
Oinas, Laht ja teised propoganda-
ministeeriumil koorilused on mooda-
valikus Anglikaani kiriku — ja eriti
tema pea Canterbury peapiiskopi suht-
tes rõhugalt eistnud.

teist loobunud ka oma kõige raskematel aegadel, siis ei ole põhjust
karta, et neist loobutakse nüüd, mil lihtlaste võit juba kõigile sil-
maähtav, või tulevikus, kui võit juba saavutatud. Lihtlaste rida-
des võitleb aktiivselt või passiivselt kaasa suur hulk Euroopa väike-
riike, kes kõik on pannud oma lootuse lihtlaste võidule. Nende
riikide saatus oleneb Atlandi deklaratsiooni elluviimisest ja sellest
kinnipidamisest. Rahu saab kindlustada vaid neil põhimõtetel ja
üldisel usaldusel. Põhimõtteid ei saa aga jagada ja usaldust ei
saa järele seada, kui põhimõtetest hakatakse erandeid tegema.

Neutraalse demokraatie — Shveitsi ja Rootsi suhtumine meisse

Kui heidame pilgu väikestele neutraalsetele riikidele, kel on õnne-
tunud senti oma iseseisvust säilitada, siis tuleb kõigepealt mainida
Shveitsit, kelle ajakirjandus on kogu aeg kõige soojemalt tooni-
nud ja nõudnud Balti riikide iseseisvuse restaurerimist. »Need
riigid on 25 a. jooksul kogu maailmale näidanud, et nad on ära
teeninud iseseisvuse ja vabaduse. Nende riikide väljajätmine va-
hade rahvaste perest oleks suureks parandamatuks hooiks sellele
usaldusele, millele tahetakse rajada pärastsojaegne Euroopa.
Seda seisukohta ei ole väsinud Shveitsi ajakirjandus korduvalt
meelde tuletama.

Rootsis on praegu elavaks käsitlusineks Põhjalit. Sellise
liidu julgeolek on alalises ohus ja isegi selle loomine küsitav, kui
Balti mere idaanrik muutub Vene sõjabaasideks. Seejärel on
Rootsi otsustes huvides, et Balti riigid oma iseseisvuse tagasi saak-
sid. Sümpaatiaid meie vastu ei ole Rootsis kunagi puudunud,
kuigi need Rootsi omapärasest raskest poliitilisest olukorrast tingi-
tuna pole igakord leidnud avaliku väljendust. Viimast asjaolu
arvestades pidasid Balti riikide saadikud omal ajal poliitiliselt
otstarbeliseks katkestada saatkondade tegevust ajutiselt kuni
edaspidiseni. Sellest sammust teatasid nad Rootsi välisministeeriu-
mle, ühtlasi esitades protesti Vene invasiooni vastu. Saadikud on
aga endiselt akrediteeritud kuninga juures ja nende suhtumine
teiste riikide saatkondadesse ja vastupidi ei ole muutunud. Loo-
dame, et ka Balti riikide saatkonnad võivad varsti jälle ametlikult
jätkata oma tegevust.

Kuidas Saksmaa müis meid Nõukogude Liidule

Saksa-Vene 1939. a. kokkuleppe puhul oli hinnamääraks Vene,
kuna tal oli kaks kolistat. Umbes samal ajal otsisid Inglisemaa ja
Prantsusmaa Moskvas liitlast Saksaama vastu. Vene nõudeks
olid mõlemal juhul nn. »strateegilised positsioonid» Balti riikides

ja Poolas. Inglise ja prantslastel osutus võimatuks kokkuleppe saavutamise, kuna nad keeldusid tehingust teiste riikide arvel, ilma nende riikide nõusolekuta; Poola ja Balti riigid ei andnud aga oma nõusolekut. Selle teiste rahvaste ja riikide iseseisvuse ning vabaduse respektseerimise põhimõtte eest maksid prantslased hiljem oma vere ja vabadusega, Inglismaa saltus aga raskeimasse olukorda oma ajaloos.

Saksamaal ei olnud selliseid põhimõtteid takistamas, ta lähtus »härarasshaya» rassideoloogilistest seisukohtadest, teise järgu rahvastel pole tarvis küsida mingeid nõusolekuid. Lepe tehti salaja, ilma asjaosalisi riike arvestamata, Saksamaa pakkus rohkem kui Vene nõudis liitlastelt: venelastele vabad känd Balti riikides, osa Poolat ja Bessarabia ning ühiskõiksus Soome saatuse suhtes. Selles Vene-Saksa kokkuleppes ei tunnustanud kumbki pool mingeisuguseid põhimõtteid peale puhtomakaupühilise strateegilis-poliitiliste huvide. Okupeeritud riikide iseseisvust ja vabadust ei arvestanud kumbki pool.

Olgem demokraatia ja rahva vabaduse eest võitlejate liitlased, sest nende abil saame togasi oma vabadusel

Nagu eelnenud ülevaatest nähtub, ei ole meie välispoliitiline olukord iseenesest sugugi halb. Meie saadikuist on suurem enamus edasi oma kohtadel, kus nad saageli suure majanduslike raskustega võideldes kaitsesid Eesti Vabariigi huve. Ainuüksi välispoliitilise aktiivsusega ei saa riiki pähksta, kui rahvas ise ei avalda vankumatut tahet oma iseseisvust tagasi võidelda. Me teame, miliste riikidega meie oma poliitilised sidud ühtuvad ja sellest tuleb teha kindlad järeldused. *Peame tundma endid demokraatia ja rahvaste vabaduse eest võitlejate liitlastena ja aitama jõudumööda kaasa ahisele võidule.* Kask ja ompärane olukord ei luba meid aktiivselt kaasa võidelda meie loomulike liitlastega. Mida aga me saame teha, ja seda meilt ka oodatakse, et me oma selgroo ilka sirge hoiame ega lasku mingile koostööle ühise vaenlasega. Ütlejooksikuid on õnneks vähe. Siiski leidub isasuguseid pugejaid, eriti »autoriitaaarse ajajärgu poliitika- ja kultuuritegelaste hulgas, kellele kogu aeg okupatsioonivõimudega koostöödamine ja sõbrusosmine on olnud »südamelehedane», nüüd nad püüavad seletada, et nad on saanud rahvuslaseks, neid olla koostööks sunnitud jne., kuid need »rahvuslased» teadku aga, et nad on end ise välja lülitanud Eesti Vabariigist.

Elaugu vaba, demokraatlik Eesti Vabariik!

suse poolt kogutud dokumentaalseist tõendest, kõrvaldada ka 200.000 isikut — 10 % kogu rahvast. Ei tarvis ühiseid, et erumand üldiselt konflikteeriti ja Balti riigid kolhoosiseeriti.

... Need järga teostatud Nõukogude ametikohtade nähtised nii siin kui Inglismaal sama üldiselt halika kui kallelusega Soomele. Koostöös meie poolt deklaratsioonid seadustega — mitte tunnustada ühtegi agressiooni tulemust, meie valitsemise ei ole kunagi tunnustanud neid territoriaalseid muudatusi ja praegugi säilitab diplomaatilised suhted Balti riikide esindatena. Ja kui »Pravda» hoonelised viibub »maeruväksale isikutele» kes tahavad kahelda tolmunud muudatuses, siis see on kindlasti kaabaloop president Rooseveltile. Vallimiseerimise ja meie välispoliitika alusele. On tõsi, et laegi Inglismaa, vaatlamata oma sõjasegale liitlaste Nõukogude Liiduga, ei ole tunnustanud neid anneksioone, kuigi ta on takistusest vabunud neist asjadest.

»Pravda» tahab meile selgeta teha, et kõrga asi on lõpetatud, et siin pole laegi enam midagi vaielda ja et meil oleks kõige parrem see kõik unustada. Kuid meie ei saa unustada. Nende mõrvatud demokraatide vaimud kollitavad iga mõtlejat inimest ja need kollitavad ka konverentsiaale, kuhu kunagi kogunetakse, et rajada rahvus, mis peab olema rajatud kindustundele ja õiglasele. Järelikult peame selgesti mõistma, et siin on palju rohkem määramis kui vaid Balti riigid. Seisakoni Josef Stalin, Nõukogude Vene mõistatlik valitsemis, on istunud oma Kremli sõjaväse täieliku orientatsioonis valitsemise oma sõjaväelikele. Nüüd, esimest korda, lasub ta vähe pillu heita sellesse, mida ta kavatseb. Aga see, mida me näeme, on põlatusväärt, kuna sellest ei nähtu kuskilt Ahtanid deklaratsioonid põhimõtteid, vaid traditsioonilist realpoliitikat. Seisakoni meie hiid ja riigimehed on ühinevad kaalutlusi nende põhimõtte alusele. Alles hiljuti selgitas president Roosevelt Valges Majas ajakirjanilise esindajale meie sõjaseisundit oma tavalise elokvenda, sõja ameerika-mehe, ta ütles, »võitleb vabaduse eest. Tänapäev aga iga ameeriklane ja tema perekonnad isiklik vabadus oleme ja tulevikuks veelgi suuremal määral saab olenuks tema naabrite vabadused teistes riikides. Kui rahu ei ole

õiglase kõigile rahvastele, siis alluvad uue maailmaaja eod uueks ähvarduseks inimkonnale. Selles ei tohi olla kuskil mingit kahtlust, et ühendriikide vankumata üheanne on tagasi anda valitud rahvastele nende pühad õigused. Enesemääratamisõiguse, mis sisaldub Ahtanid deklaratsioonis, ei anna ühelegi valitsemise õigust teostada määsimatavalt ja keeldub orjastada nii oma enda rahvast kui ka iga teist rahvast maailmas.

... Ameerika rahvale on lubatud, et Versailles' võgu enam ei korra. Talle on lubatud paremat rahu ja ta teeb rõõmsalt temale nõudnud rahuldust, et võita mitte ainult sõda, vaid ka rahu. Ameeriklased nõuavad kindlasti, et neis rahutõugimustes ei tohtuks vähemaltki järeleandmist. Kui aga seda juhtub, tekitab üldine pettumine ja illusioonide purunemine kahtlematult üldise ägava reaktsiooni. Seda reaktsiooni võib nimetada »isolatsionismiks», kuid see tuleb üldiselt erinev eelmisest isolatsionismist. Eelmisel generatsioonis see oli oma isadit patifailik. Tärsat neid kurti kogemust ameeriklased ei kavatse aga otsestada ja alitada oma äärmisest ühelegi rahvusvahelise korraldusele, kui nad pole täiesti kindlad, et see tagab kindlust ja stabiilsust. Kui seda ei juhtu ta jätt hambuni rehvastuks, valimis kaitsena end ebasabiises maailmas. See tähendab, et uus isolatsionism tuleb rahvuslik ja militaarne.

... Nõukogude välispoliitika kujunemine suurelt osalt otsustab, kas Ameerika muutub koostööalaseks või sõlsakalt isolatsionistlikuks. Stalin tahab suada suurejoonelist Ameerika abi oma maa taasevalitamisest. Kuid Stalinile peab selgeks tohtama, et ta ei saa saavutada seda mõeldamisel toel. Kui ta välispoliitika on vastavus nende põhimõttega, mille eest me võitleme, siis ta ei tohi loota, et mingine edasi tõmguks pühi. Rahvusvaheline koostöö tähendab koos tootmist, mitte on see peatus ja lõpe, millega aga enam peita ei saa sõjaseisundit Ameerika.

... Stalin võitleb oma sõda oma meelillegena, ja otustades »Pravda» poolt paistat lastud tema väime arengu suuna järgi, ta kavatseb ka oma sõjaseisundit lastiselt. Niihina kui

USA avalik arvamine ja Senat Vene nõudmistele vastu

14. veebruaril 1943. a. pidas Lothrop Stoddard Ameerika Ühendriikides raadios kõne Nõukogude Liidu kaitsmise ja tulevase rahu põhitavade kohta.

Selle kõne etakorraldajad põhimõttelise tähtsuse tõttu otsustas Senat, senator N. Y. e'etepanekul selle ühel häälel ära võtta Ameerika Kongressi Protokolide liias, kus see ilmus 1. märtsil 1943.

Kõne on vastuseks 8. veebr. s. a. »Pravda» ilmunud artiklile, kus teravalt kallale tungisid Constantine B. o w n i poolt »Evening Star»s kirjutanud artiklile, kus kaheldi Moskva õigustes Balti riikidele ja Beensrabiade ning mõnigi, et nende riikide kuksinus peaks tulema uuesti lõplikult lahendamisele hilisemal rahukonverentsil.

Järzveas toome mõned väljavõtted Lothrop Stoddardi kõnest:

2... Selle faktirja (»Pravda») väljendused on samuti ajal filitunud ja rahutaks tegevad. Mõnuliats see juhtliri heidab kahinuse mõle Vähis ministeriumi kompetentsile ja on terava vastutuse Alandi deklaratsioonil põhinevatega, millele Nõukogude Liit ise ka on alla kirjutanud. See on eelmiseidv kõneline, on kahju, et seda peab kasitama praegusel sõja kriitilisel punktil. Kuid Nõukogude Liit on ise selle probleemi üles tõstnud ja ma peaan näidata, miks Nõukogude Liidu teotusi ei saa lihtsalt ignoreerida ilma nende tervalt vastu astumata.

... Me võlgeme punaarmeele suuavat tänu tema kangekaeliku võitluse eest tühise natsi-fašistliku vaenlase vastu, mida võidame jätkeata lõheus loostõõs kuni vaenlane on otsustavalt loodud. Kuid me ei võitle mitte ainult tühise vaenlase sõjalise hävitamise eest, vaid samuti ka puulva konstruktivse rahu eest. Selles rahu saab aga rajada ainult lõikidele riikidele ja rahvastele, nii suurtele kui väikestele põhilise õiguse ja kindlustunde tagamisega. See on selgelt formuleeritud Alandi deklaratsioonis, mis on nii siin kui Inglismaal ametlikult kinnitatud ja üldiselt tunnustatud ideoloogiliseks aluseks uude ja paremale maailmakorrale. Seda kohutavat võitlust, mida praegu libistame, ei tule käsitada mitte

kui ainult võitlust võimu pärast. See võitlus kaib põhilise moraalse põhimõtte pärast. Kuna see on nii, siis iga nende põhimõtte peamine täheleandab meile rahu kaotamise, leegi kui sõda on võideldud.

Kõike seda silmas pidades vaatame loetlikult tausta, mis on »Pravda» juhtkirja ja selle teiste taga. 1939. a. augustil lõpu Hitler ja Stalin üllatavad mahilasa oma vastastikuse mitte-kallalevõitluse lõpus, mis nagu seda liidisele arvatakse, oli natsi-Saksamaale rohelisele märkruudeks tema kallalevõitluse Poolale ja Euroopa sõjale, mis järgnes. Vaevalt oli Saksa invasioon alanud, kui Stalin tungis Poolale seotagant kallale, okupeerides peaegu terve sellest õnnestus minust. Aga see oli vaid algus järgnevad Nõukogude agressiooni-veerits. Kaks kuud hiljem alustas Stalin täiesti provotseerimatu kallalevõitluse Soomele, mis nii eilil kui Inglismaal kui ajal leidis õidist hukkamõistumist. Pärast sotsialistliku vastupanu, Soome oli sunnitud sõlmima rahu, mis jättis ta täiesti kaitsetuks Vene vastu. Siis tuli järjekord Balti riikide Eesti, Läti ja Leedu — kiire. Nad olid kunagi moodustanud osa endisest suurel imperiumist, kuid ei ole kunagi olnud veevõitlusest ei oma riisil, keeld, kultuuri ega usundil. Kui tsaririk kommunalistiks revolutsiooni varises, need riigid kaotusid välja iseseisvuse, said Rahvasteidid liikmeks ja näitasid oma tohulidust rahvuslühks eluks, kujunedes progressiivseks liberaalseks demokraatiaks. 1940 a. jaunis Nõukogude Liit esitas nende kaitsetuile väikestele rahvastele ultimatum, nõudes Nõukogude garnisonide, nõudes nende võimekohtadesse. Niipea kui Nõukogude garnisonid olid kohal, korvaidati need dialikud valitused ja asendati need eakomunistidega valitusega, mis oli kõrgel Kõrgsõud kohalikes kommunismist. Samal ajal tootati neuvarkaadid rahvabhaalitsuse, mille sa jõudis liitumist Nõukogude Liiduga. Vastavalt sellele, partooliisile elemete terroriseeriti ja suurem osa kõrgemast — ja keskklassidest sikk-videeritja brutalaad, peamiselt arvutite tapmisega ja muusilise kättilamisega Siberisse ja teistesse Nõukogude Liidu kaugemalises osadesse. Üksinda Lätis, nagu nähtub põgenevad valit-

Alandi deklaratsioon

14. augustil 1941.

Ühendriikide President ja Ühendatud Kuningriigi valitsuse esindaja härra Churchill, olles kohunud peavad vajalikuks teha teatavas mõningad ühised põhimõtted mõlema maa rahvuslikus poliitikas, millelele nad rajavad oma lootused maailma paremaks tulevikuks.

1. Nende maa ei taotle mingit laiendamist, ei territoriaalset ega muud.
2. Nad ei soovi mingeid territoriaalseid muudatusi, mis ei ole kooskõlas vastavate rahvaste vabalt väljendatud soovidega.
3. Nad respektseerivad kõikide rahvaste õigust valida valitsusvormi, mille all nad tahavad elada; ning nad soovivad, et suveräänused õigused ja omavalitsimine tagasi antaks nelle, kes on vägivalla läbi selle kaotanud.
4. Nad tahavad hoolitseda, rangelt kinni pidades oma kehtivatest kohustustest, kõikide riikide edaspidise heaolu eest, olgu suur või väike, võidukas või võidetud, ühesugustel tingimustel liigipärasu maailmakabaandusele ja loorimeetle, mida nad vajavad oma majanduslikuks arenguks.
5. Nad soovivad luua kõige täielikumad koostööd majanduslikul alal kõigi rahvaste vahel, sibiiga kindlustada kõigile väärtust tööd, majanduslikku edememist ja sotsiaalset kindlustust.
6. Peale natifürannia lõpliku hävitamist nad loodavad kindlustada rahu, mis võimaldaks kõigile rahvastele elada julgustatult oma piirides ja mis kindlustaks, et kõik inimesed kõikides maades võiksid elada oma elupäevad vabadena hirmust ja puudusest.
7. Nisugune rahu peaks võimaldama kõikidele inimestele sõita takistusteta suurte meredel ja ookeanidel.
8. Nad usuvad, et kõik maailma rahvad, nii reaalsel kui võimalusel kaalutlustel, peaksid nõustuma loobuda jõe kasutamisest. Kuna mingit tulevast rahu ei saa säilitada, kui maa- mere- ja õhurelvi ka edaspidi kasutatakse rahvaste poolt, kes ähvardavad või võivad ähvardada kallalevõitlusega väljastpoolt oma piire, nad usuvad, kaalutledes lajema ja alalise üldise julgolekusüsteemi loomist, et selliste rahvaste desarmeermine on oluline. Nad tahavad samuti aidada ja julgustada kõikil muid praktilistele abinõudele tähtsusele võtmist, mis rahumastavalle rahvale kergendab kanda rõhuvat reitavusekoormat.

Franklin D. Roosevelt
Winston Churchill

Eesti välisesindused

Peale Eesti Vabariigi okupeerimist Nõukogude Liidu poolt 1940. a. on kuni senini Vabariigi välisesindused püramata õigustega jäänud püsima Inglismaal ja Ameerika Ühendriikides. Londonis tegutsseb Eesti saadikuna endiselt kauaaegne sealne saadik A. Torma; New-Yorgis on Eesti peakonsulaat, mille juht peakonsul J. O. Kaiv on ühtlasi tunnustatud Eesti diplomaatliku esindajana. Peakonsulaadi juures töötab erinõunikuna end. Eesti saadik Pariisis K. R. Puusta, olles Ameerika valitsuse poolt tunnustatud täitevõimustega saadikuna liikmena. Ülemaailmse Eesti Välisühingu presidendiks Ameerikas on end. Eesti saadik Varssavis J. O. Märkus. — Saadikuna tegevust tunnustatakse ametlikult ka veel Shveitsis, kus saadikuna on K. Selter. — Eesti konsulaat tegutsseb ka veel Brasíliias, kus Sao Paolos on konsuliks eestlane F. Saunka; Rio de Janeiro aukonsuli on endine Stockholmis saadikuna pressiatlashe K. Ast. — Muul on saadikonnad sunnitud olnud oma ametliku tegevust katkestama, kusjuures saadikute volituskirjad aga on kõigil veel tagasi võtmata. Nii püüavad oma asukohtades edasi ning esindavad Eesti Vabariiki, kuigi piiratud võimustega, saadik A. Varma — Helsingis, saadik H. Laetel — Stockholmis, (ajutine esindaja A. Kõern — Kopenhaagenis). Oma endises asukohas viibib ka saadik Roomas — J. O. Lepik, kuna saadik Prantsusmaal — Öpik lahkus omast asukohast juba enne Prantsusmaa täieliku okupeerimist sakslaste poolt. — Eesti saadik Moskvas A. Rei põgenes seal 1940. a. juulis Stockholmis, kus ta asub ka praegu. — Berliini saadik R. Möller on suri südamerabanduse tagajärjel 8. oktoobril 1940. a. Peale saadikuna sulgemist Berliinis, oli Eesti Vabariigile kuuluv saadikuna hoone Nõuk. Liidu saadikuna pressiosakonna kasutamisel; peale Saksa-Vene sõja puhkemist asub seal Saksa välisministeeriumi pressiosakond.

Protest saksa sundmobilisatsiooni vastu

Eesti Vabariigi saadik Londonis A. Torma esitas 11. juunil 1943. a. Briti Valitsusele välisminister Anthony Eden'i kaudu Memorandumi, kus teravalt protestilakse sakslaste poolt Eestis rahvusvahelise õiguse põhimõtete vastaselt teostatud sundmobilisatsiooni vastu. Esitame järgnevas saatekirja teksti:

Sir,
Kolm aastat on möödunud sellest, kui Eestit vägivallaga ja vahadus rõõviti. Kahe viimase aasta kestel minu maa on okupeeritud

Mõtteavaldusi saadik H. Loretei kõnest Eesti Vabariigi 25-nda aastapäeva puhul korraldatud pidulikul koosviibimisel

Ehkki praegune sõjapilk ei paista eriti heledana ja ehkki maailmasõja areng viimastel kuudel on heitnud oma tumedat varju meilegi rahva peale, ei pea meie mitte lootust kaotama ja endid pesimisest haaranu haakma. Sõda peab ju lõpetada lõpuks, ning alustada ning valmistada varumeel tuleb uus elu korraldada. Praegusel sõjapilgul näib, et on olemas kaks võimalust pärast: ja sõjaeelseks tühitamisest; teiselt kide n. n. Neurondung ja anglosaksl. maailma demokraatlikud põhimõtted. Teiselt kide võidu korral tuleb Euroopa timber korraldada sootuks uute põhimõtete alusel, mis pole veel mitte päris selged ja mille rakendamist sõjajärelkorras meie olene näinud okupeeritud maades. Tule lahitud, et need sõjaajad viieolime-meetodeid ei saa rakendada patitsioone-meetoditena rahvlikkudes olukorras. On võimatu kujutella, et Euroopa vanad kultuurirahvad laseksid endid alla suruda mitingugusteks teise järele kodanikkaks tuues Euroopas. Peavad leiduma teised meetodid, kui koduaja looline olukord ei pea muutuma allesks rahvates Euroopas.

Kui võltavad anglosaksl. rahvad, siis on mõtte üldiselt paremini tunda, mis meid ootab, ehkki ka siin leiab mitmesuguseid küsimusi: kes subitee, mis puutub nende poolt probleemid demokraatlike põhimõtete tegelikkuse rakendamise. Nii väliselt veel teatud ebaselgus Balti riikide suhte anglosaksl. rahvaste ja Nõukogude Liidu vahel! Kuna Venemaa ikka veel loeb Balti riike svasistatilikult Venemaa liitumaks, ei ole anglosaksl. riigid seda n. n. vahatahtlikku liitumist mitte tunnustanud, ja mille saadikudele meis maades on korraldust seletatud, et Aalandi deklaratsoon on ka Balti riikide suhtes kehtiv. Oma viimases kõnes ütles president Koozeveit järgmiselt: »Üks meie sõjajärelajadest, nii nagu need on väljendatud Aalandi deklaratsioonis on see, et rahvad, kes on tänapäeval alla heidetud, peavad jälle saama

peremeesleks oma saatuse üle, ja kasuti ei tohi olla mingit kahetsust, et ühendatud rahvaste vahetamine eemalgi on alabeidetud rahvaste nende põlud õigused tagasi anda! Peale misuguse deklaratsiooni on meie probleemid laenuid endast kujutamatult eritatumist. Nad on saanud Euroopa üldiste probleemide üheks osaks. Ühendatud rahvad tahavad Euroopa pärast sõda üles ehitada enesemääratise ja usalduse alusel. Aalandi deklaratsiooni teostamine nõuab ja eeldab usaldust. Aga usaldus on järgmatu. Ta on olemas või teda ei ole. Aalandi deklaratsiooni probleemid jäävad ei saa võtta usaldust, kui mõned alabeidetud maadest muudetudks loomjutturist ühtlasi kaupmeeslike objektideks. Meie olene nagu vilke huumaritalikene rahva suures masinavärvis ja meie teame, et masin ei saa funktsioneerida, kui välkmeist huumaritalikene ei ole selles õigel viisil kohale seatud.

Kuid teadmine, et meie ajal on kogu Euroopa ajal, et pea meid mitte sügutamata passivseid ja fatalistlikult arastatavasse olekusse. Meie ise ei tohi mitte kiied rüüps istuda, vaid peame olema valvel oma jalgröödu eest, kui saavad või vilkesed meie võimatused ja väljasaated ka ei paistaks olevat. Olen kindel, et meie rahvas, on selles teadlik ja ei lase oma elutabelt pesimisest ilkest mõledest nõrgendada. Me teame, et rahvas, kes lihmata või pitema aja kestel on saanud muatise vabastuse ja loovastavuse õnnistust, järgi ei loobu mõledest oma vabadust tagasi võtta. Sejadite kestel on eesti rahvas võtna võimu all sallitanud oma rahvauliku omajärgi ja rahvauliku kultuuri ja kasutanud igat juhtumit, et vabaneda vabadust ilkeest. Ei saa olla ilkeest kahjust, et viimased transiitid aasad on viid kõrvandatud ühtekuivuseuunet, vabaduseha ja kindlat tabel tagasi võtta vabadus.

Eeltoodud kõnet avaldasid kõiki Stockholmis lehed järgmisel päeval kokkuvõtte.

vabariik muutus Eesti territoorium nende kahe maa sõjavägede lahinguväljaks ja on nüüd läinud Saksa sõjaliste jõudude kontrolli alla. Arvestades seda uut olukorda, mul on au esitada alljärgnev seletus.

Toetades oma nootide, mida mul oli au esitada Tema Majesteedi Vajumiskirjale 23. juulil 1940. a., ning millega avaldasin protesti Nõukogude Liidu sõjaväelise invasiooni vastu Eesti suhtes 1940. a. juunis, rääkides kõige pühakumalid lepingukohtust. Maletatavasti sunniti seaduslik Eesti valitsus tagasi astuma ja Eesti anneksioon Nõukogude Liidu poolt kuulutati välja avalistades aluse, mis toetati suurelti Põhiseadust. Need pettushiljad ühe-erakonna valimised, toetatud puna-armee poolt ning kontrollitud Moskva asatend poliitilise komisari poolt, ei esindanud milgi määral eesti rahva vabast taht.

Nõukogude Liidu sõjalised jõud on nüüd pidanud lakkama Saksa riigi pealetoetamise vägede suurt. Seaduslik Eesti Vabariigi valitsus on aga miti praegu kui varemgi talistatud täitma oma formaalseid ülesandeid, olles soos ja võimeta tootuma eesti rahva vabast taht. Neil asjaoludel loon ma oma kohuselt kindlalt, et Eesti Vabariigi omased õigused jäävad muutamata, olematuna sellest, et ühe asetatungitud võim võtnud arvele on tulnud teine. Eesti Vabariigi kui vaba ja iseseisva suveräänse riigi seaduslik olemasolu ja õigused kinnitatakse ei või saada milgi määral puudutatud sellest muudatusest.

Eesti rahvas seisab oma suveräänsele õigusele püües vastu, ilgakõik milles võim võtnud poolt seda ka ei toesta.

Eesti Vabariigi 25. aastapäeva pühitseri Stockholmis surejooneliselt

Vabariigi 25. aastapäeva puhul korraldas Stockholmis Eesti Selts 23. veebruaril piduliku aktuse ning koosviitumise kutsunud Eesti saadik H. Laareti. Pidustusest võttis üle 150 inimese osa. Peamiselt eesti koostöö liikmed, kuid ka rohkesti Eesti sõjapõlv — rootslasi ja teisi välismaalasi. 24. veebruaril korraldas saadik H. Laareti peneljooni-vastuvõtu, millest

taksa. Kui Eesti Vabariigi akrediteeritud esindaja sel maal olen ma keeldunud tunnustamast Eesti ametiteismise kehtivust Nõukogude Liidu poolt. Pean nüüd oma kohuseks deklareerida, et ma keeldun ka tunnustamast igasuguseid Eesti Vabariigi suveräänsele õigusele rikkumist Saksa riigi poolt. Eesti rahvas peab hinni kaalitse iseseisvate rahvaste kõikumata õigusele avaldada oma vabast taht oma vabalt valitud esindajate kaudu.

Vastuvõetud Briti riigimehed on kindlalt avaldanud Tema Majesteedi Valitsuse otsuse: mitte tunnustada olukorda, mis on lookitatud jõe abil, kuna need on seaduse vastased, samuti mitte tunnustada territoriaalseid muudatusi, mis ei vasta varasvate rahvaste vabalt avaldatud soovidele. Hiljuti avaldatud Inglise-Ameerika Deklaratsioonis ühendatud Kuinriigi Presidendi ja Ühendriikide President kindlalt neid põhimõtteid ja pühakumalid toetavad nende rahvaste suveräänsele õigusele ja omaavalistamisele restoranist, kehtit neid on vägivallaga rõõvitud.

Oles kindlalt veendunud, et nende kõrgeste põhimõtete ülesseadmine loob tingimused, millel kõik riigid, nii suured kui väikesed, võivad maadla rahva, vabadust ja julgust, ma julgust avaldada lootsid, et Tema Majesteedi Valitsus jääb oma sümpaatse deklaratiooni juurde, et eesti rahval on õigus olla suveräänseks peremeheks oma kodumalal.

Kõrgema jagupidamisega, Teie andlik teener

A. Torma
Minister.
Harry Anthony Eden,
Tema Majesteedi Valitsusest.
London.

võttis osa, ligi 200 inimest. Vastuvõtt oli lõppenud väga rohkesti diplomaatliku korvuse liikmetel ning Rootsi kultuurilastele, poliitilistele ja ärilistele esindajad. Vastuvõtt võttis osa ühe 20-ne riigi ja rahvaste esindaja. 16 täiendavalt saadik, eestlase Inglise ja USA-ga, kelle saatkonnad olid esindatud kõige arvukamalt, saadik kumukonnast saatkonna ametnikuga jne.

sakslaste poolt, kes rõõvivad ja laastavad teda igal võimalikul teel. Viimasel ajal on okupatsioonivõimude poolt rakendatud mitmesuguseid korraldusvõtteid, mis tähendavad ilmselt üldiselt tunnustatud rahvusvahelisele õiguse eeskirjade rikkumist. Need on tekitanud eestlaste hulgas kõige sügavamat põlgust. Minu kohus on neid Teile teatavaks teha.

Mul on au esitada sellega seoses informatsiooniks Tema Majesteedi Valitsusele lisandatud memorandum.

Mul on au jne.
A. Torma.
Eesti Saadik Londonis.

Ameerika Ühendriikide välisministri abi Sumner Welles'i ametlik teadaanne

Ameerika ajakirjandusele 23. juulil 1940 Balti riikide okupeerimise puhul Nõukogude poolt.

»Viimaste naevade jooksul jõudsid lõpule need kõveravõttelised menelused, milledaga ettekavatselt hävitati kolme väikse Balti vabariigi — Eesti, Läti ja Leedu poliitiline sõltumatus ja territoriaalne puutumatuse, ühe nende tugevama naaberriigi poolt.

Ameerika rahvas on esimesest päevast alates, mil nende vabariikide rahvad seadsid sisse sõltumatu ja demokraatliku välispoliitika, jälgitud nende rahvaste imetusväärsel edu omaavalistamise korraldamisel sügava huvi ja sümpaatia.

Ameerika Valitsuse suund on üldiselt tuntud. Ameerika on vastu igasugusele rõõvelliikule tegevusele, toimuks see siis jõe tarvitamise või jõuga ähvardamise abil. Samuti on ta vastu igakujulisele intervetsioonile ühe riigi poolt, olgu see kui tugev tahes, teise suveräänse riigi sisemistesse asjadesse, olgu see riik kui tahes nõrk.

Need põhimõtted moodustavad aluse, millele toetub kahetümne-ühe Uue Maailma suveräänse riigi vahetõrje.

Ühendriigid jäävad truuks nendele põhimõtetele, kuna Ameerika rahvas on veendunud — et mõistus, õiglus ja seadus — teiste sõnadega moodsa tsivilisatsiooni alused — ei saa sallida, kui mitte rahvaste vahelisi vahetõrjeid ei valitse taas doktriinid, mis sisaldavad neid põhimõtteid.

Kasolev deklaratsioon, tuntud »29. juuli deklaratsioon« nimel all kehtastab Ühendriikide Valitsuse ametliku seisukoha Balti riikide okupeerimise suhtes Vene poolt — s. o. selle mitetunnustamist.

Viimane viide sellele deklaratsioonile toimus Läti Ameerika saadik Dr. Bilmanise protestikirjas ajakirja LIFE'i toimetusale 1943. a. kevadel, selles ajakirjas ilmunud end. USA Moskva saadik

diku Joseph H. Davies' intervjuu puhul, kes püüdis õigustada Nõukogude nõudeid Balti riikidele.

Churchill Europa tuleviku üle

(21. märtsil 1943 peetud kõnes.)

... Kõrvuti suurvõimudega, peaksid seisma riikide rühmad või konföderatsioonid, keda esindaksid nende eneste poolt valitud esindajad — ning kõik need kokku moodustaksid Suurriikide ja Riikide Rühmade Nõukogu.

... meie Suur-Britis ja Briti Commonwealth'is, kuigi praegu maailm omaette, kavatseme jõuda kokkuleppele suure ja sõbralike võrdsusega, kuid ühtlasi respektseerida ja hoolitada vähemate ja nõrgemate riikide õigusi ja pidada silmas, et ei oleks lubatud ühelegi rahvusele saavutada oma individuaalsete (meie sõrerdus) soovide täitumist.

Vene, Briti ja USA.

21. märtsil ka. Ilmus NEW YORK TIMES'i juhtkiri »Vene, Briti ja Ameerika», mis on mõeldud vastusena Londoni »TIMES'is» 10 märtsil ilmunud venesõbralikule juhtkirjale »Euroopa julgeolek».

NEW YORK TIMES kirjutas muuhulgas järgmist: »Ameerika avalik arvamine ei vaata heatahtlikult ühelegi ettepanekule, mis asetab Euroopa väkerahvad oksjonilauale, et osta Vene usaldust ja kaastööd.

Euroopa rahvad ei läinud Hitleri vastu selleks, et allutada ennast Vene ülevõimule. Just vastupidi, ähvardus, et bolshevikid võlavad teid, kui teie ei loeta Hitlerit, on Gõbbelsi viimne lõõksõna, ja seega on Londoni »TIMES'is» kirjutus vesti tema veskile. Ärge tehke milleski, kommunistide trooja hobune Euroopas ei ole tugevam kui natside viies kolonn ja Euroopa rahvad on ühinenud mõlemast. Kui neid aga sunnitakse võlma, nad võivad palida enesem Hitleri kui Stalini. Ainus tee õhutada neid innukale natsimeetoditele tegevusele on kindlastus, et ei ole vajadust niisugaseks meeleheitlikuks võitluseks — ja seda vajadust ei tule kui Lääne-Rahvad jäävad lojalseltks Aatlanti Deklaratsioonile.

Katse Venet rahustada ei saa olla edukam kui seesugune katse Hitleriga (vähje Müncheni konventsionile ja Chamberlaini »rahustamispoliitika»); Vastuoks, rahustamine põhimõtete ohverdamise hinnaga mitte ainult ei kaasa rahustatava isu, vaid võib ootamatult sarnaseid isusid äratada ka teisel. Riikide poliitikat ei saa rajada vastastikkusele usaldusele, kui poliitika ise ei äratu usaldust. Ja suurriikide lubadused teatud maadele väkeriikide arvel — ei ole poliitika, mis taotleks seda eesmärki.»

Vabariigi saadikute proteste Vene ja Saksa okupatsioonide vastu

Järgnevalt avaldame neliema kaks protestimoodust, mis Eesti Vabariigi saadikute poolt on esitatud välisriikidele Nõukogude Liidu kui ka Saksa okupatsioonil vastu Eestile.

24. juuli 1940.

HARRA Minister.

Nagu Teie kindlasti pole teadmatu, on üks organ, kes end nimetab Eesti parlamendiks, olemasolev 21. ja 22. skp. välja kuulutatud Eesti sõjalise-liku nõukogu vabariigi ja peituda Nõukogude Liidu valitsust ja ülemõkogu liita see vabariik Nõukogude Liiduga.

Neid otsuseid ei saa lugeda kooskõalilitses Eesti kehtiva põhiseadusega ning need ei avalda mingit mõju eesti rahva tahtel; seda allpool esitatud põhjuseid:

A. Valimisest seeläbi n. n. Eesti parlament korraldati põhiseaduse vastaselt muudetud valimisviisi alusel ning Vene sõjaväeosa kaitsealusele alusel, mida toetati hoolimata pühaltõest kohustusist, millest Nõukogude Liidu valitsus oli endale võtnud ning mis avaldatud vastavalt abistamise pakutis 28. septembrist 1939. a. kus Nõukogude valitsus kohustus respektseerima Eesti suveränisest ja hoiduma igasugusest segamisest selle maasiseadusesse.

H. Tallinnas jagas alla nimetatud valimisviisi, Eesti võimudele valitsus jahtas esineva valimisteel vald õieti kandidaatide nimekirja, n. n. »Eesti tööruva rahva liidus, tühistades kõik teised kandidatuurid selle seaduse vastu järele mõõnitamise teel tühistatud meesvõimade ettepanekul.

Peale selle polnud mingi määrat kindlastatud hääletamise saladus ega ka vahendus võtta hääletamisest osa võt mitte.

Olles asjatu silin loetella kõiki muud seadusevastaseid akte, mis iseenamastid valimist 14. ja 16. juulil.

C. Programm, mis avaldati enne valimist ja mis sisaldas ametlike ning ainsuste kandidaatide tegevuskava, ei lausunud sõnagi kavatsusest teha lõpp Eesti Vabariigi iseseisvusele vabariigilise Eestiga Nõukogude Liiduga. Seda sibi taotlesid jõeasjast et jansseeritud enne kui alles pärast valimiste tootumist.

See teinasi iseenamast, et võimuloleval valitsusel oli vaja tarvitusele võtta ni alatur poliitilist teemat, tõendab selgelt, et juhid kuigi kasutades kõige karmimaid surveviisid, ei järeleand eesti rahvale kindagi teavaks teha oma salajasi ning äärmuslikke kavatsusi, kartes et rahvas neile avaldaks ligedat vastupanu.

D. Kui ka see n. n. parlament oleks vallitud põhiseaduslikus korras, poleks tal siiski olnud õigust teostada muudatust valitsuse korras ning veel vähem liita Eesti võimad riigiga, kuna Eesti Vabariigi põhiseadus näeb ette, et mõlemad parlamendi kojad järgestiku praevad võtma vastu põhiseaduse muutmise ettepaneku enne kui seda võib välja kuulutada.

Peale muu on muu kindlasti allikast andmeid, et Vabariigi President on võetud Vene okupatsioonivägede vähe alla, ja see paneb mind kahtlema, kas seadused ja dekreedid, mis kohtestatud peale 21. juunil praeguse valitsuse algatusel, on antud Presidendi valal tahtel ning kas need tegelikult ilidse kannavat toena allkirja.

Edinevat arvuse võttes, ma loen kõik n. n. Eesti parlamendi poolt tehtud otsused ja seadused summut vastuvõetavaks Eesti Vabariigi Põhiseadusega, olles ilma õigesti mõnala ja juriidilise alusega, ja ma tahan Teie Ekselentsile kindlata, et need ei avalda mingi mõju vaba eesti rahva tahtel.

Neid otsuseid ja summe, mis on pettuse, vägivalla ning põhiseaduse järele rikkumise viljakas, ma ei saa lugeda siduvalks ei eesti rahvale ega minule endale kui toena esindajale.

Sel põhjusele ma arvan end kõrgendavalt eesti rahva tahtel, paludes Teema Maesteedl Valitsust mitte tunnustada minu ma rahvusvahelisele staatusele vägivalla ju survega võõrase võimude poolt tehtud muudatusi.

Palun Teid Harrat Minister, võtta vastu minu kõige kõrgem lugupidamisavaldus.

Eesti Saatkond

Londonis, 30 augustil 1941. a.

MINU HARRA.

Vaenuka tegevuse puhkemise tagajärjel Saksa- ja Nõukogude Liidu